

۰۷/۱۰/۲۰۱۵

عزیز کهگدای

جلسه ولیعهدی عبدالله جان پسر کوچک امیر شیر علیخان

یادداشت‌های مرحوم حافظ نورمحمد کهگدای

قسمت « 21 »

به استناد مندرجات اخبار شمس النهار مورخه دوشنبه ۲۵ شهر رمضان المبارک ۱۲۹۰ ق امیر شیر علیخان اولادهای زیاد داشت ، سردار محمد علی خان، سردار محمد یعقوبخان، سردار محمد ایوبخان، سردار محمد ابراهیم خان، سردار عبدالله جان و از دخترانش بیگم صابو جان شهرت داشتند. بعد از وفات امیر دوست محمد خان در هرات پسرش امیر شیر علیخان در هرات به پادشاهی رسید . امیر بعد از وفات سردار محمد علیخان پسر و برادر سکه اش ، بعلت تأثر بسیار و مراعات خاطر سایر پسرانش به تعیین ولیعهد علاقه مند نبود و میگفت که **اهل ترین** آنها جانشین پدر خواهد شد، اما در اثر فشار روز افزون ملکه مادر عبدالله جان که در حر مسرای و در میان اهل دربار نفوذ زیاد داشت، بیشتر متمایل به ولیعهدی شهزاده عبدالله جان پسر خود بود، چنانچه امیر در سفر **امباله** عبدالله جان را با خود برد و مقصد نهایی امیر از این کار معرفی او بحیث ولیعهد به انگلیس بود .

دربازگشت سروصداهای درباره ولیعهدی شهزاده عبدالله جان بلند شد، اما امیر هنوز هم به نسبت اینکه میان سایر اولاد ها و

مادران شان اختلاف ، جارو جنجال پیش نشود ، ولیعهدی را مربوط به نظرایان و اشراف پیشنهاد و به موافقت آنها گذاشت تا آنکه در اثر تمایل بزرگان قومی که پشت سر آنهاست ملکه «**عائشه بیگم**» احساس میشد، امر به تشکیل جلسه ولیعهدی در سراچه خاص بالا حصار داد .

امیر شیر علیخان با پسران و هیئت دولت و ولیعهد عبدالله جان

چونکه خیال مبارک اشرف مصروف زرع تخم امنیت و عدالت در مملکت است بصوابدید ما اراکین و خوانین که خیر خواه این دولت خدادادیم و بجهت دوام امنیت در مملکت چنان به نظر می آید ، بهتر آنست که حضور معلا،

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پاڼوالی د لیکوال په غاړه ده ، هبله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

سردار و الاشان، سردار عبدالله جان را که وارث صالح سرکار اشرف است و صورت صلاح از چهره مبارکش میرهن و هودید است بمنصب ولیعهدی خود ممتاز فرمایند تا بلند مرتبه گان و خانان این مملکت پادشاه **درجه ثانی** خود را دانسته، او هام باطله فشار از دماغ شان مو گردد و تاجران به فارغ البالی در معاملات خود سرگرم باشند .
امیر صاحب ممدوح در جواب خیرخواهانه اراکین دولت، بزرگان و حاضرین جلسه، ارشاد فرمودند: برای تجویز این چنین امر کلان مناسب است که مشوره اعظم و اکابر خاندان خود و خوانین و رعایای این دولت خداداد گرفته شود، احسن خواهد بود.

بنابر آن بروز جمعه ۲۲ شهر رمضان المبارک، بزرگان خاندان بارکزی، محمد زایی، دودمان غلجایی و کوهستانی، اکابر تجار و غیره اراکین معزز قرب و جوار کابل و ولایات تقریباً یک هزار نفر جمع گردیده در سراج خاص بالا حصار کابل مجتمع گردیدند . از جانب امیر باتدبیر ابولفتح معین الدین موعظت ذیل را بیان کرد که ای اراکین و خوانین ، تجار و کبار و دولتمردان و بزرگان این خطه سلطنت خداداد واضح باد که اکنون بندگان اشرف امیر صاحب مصروف نظم و نسق امور مملکت در ایجاد امنیت و رفاه و ترقی تجارت، ایجاد بدایع و صنایع درین مملکت است ، چنانچه حتی الوسع چیزهای که ضرورت بشریت بود در آن باره کوتاهی از جانب شهریاری نگریده ، که بخود شما روشن است . اکنون از عرصه چند یوم اراکین و خوانین دولت که درین محفل جمع اند در باب ممتاز فرمودن سردار عبدالله جان به منصب ولیعهدی معروض ضمیر منیر بندگان اشرف نموده بجدوجهد در باب قبولیت عرض خود درخواست نمودند، چنانکه امیر شما، جمله بزرگان و دانشمندان این دولت را در زمره خیرخواهان خود تصور می نمایید ، از این رو شما را در این انجمن جمع نموده از شما شورای درین باب گرفته می شود که صلاح و مشوره شما به این عرض داشت مردمان امین و امانت دار دولت چیست ؟ و صوابدید شما سزاوار این منصب کیست ؟ هر چه در رأی خیر اندیش شما آید بدون سخت گیری بعرض برسانید، از شما و از جرگه مشوره درین باب طلب مینمایند. پس بشما واجب است آنچه خیر دولت و استحکام سلطنت بصوابدید شما آید، عرض نمایید .
جمله حضار مجلس متفق اللفظ و البیان عرض نمودند : برین مژده گرجان فشانم رواست – که این مژده آسایش جان ماست.

لیکن جرئت و اقدام بعرض این امر کرده نتوانستیم که یقین قبول عرض داشت بر خود نداشتیم و منافع این امر هدیه ایست که سواى امنیت، رفاه و ترقی در تجارت و آسایش فلاحیت رعیت نتیجه دیگر ندارد که برخی از این جمع رأی دیگر را بعرض بیان آرند، ماهمه حاضرین مجمع بصدق و خلوص قلب این امر را موجب آبادی ملک و خیر خود تصور نموده درین باب به جای یک مبارکباد، صد مبارکباد بعرض رساندن دیگر سخنی بخاطر نداریم .

چون در باب سرفراز نمودن سردار عبدالله جان، کل خوانین، اراکین، اعظم و افاحم، سران قوم و ارگان حکومت متفق اللفظ و المعنی مشوره عام و تام بحضور امیر شیرعلیخان تقدیم شد . سردار شیرعلی خان قندهاری از مجمع بهمرای جمله اراکین دولت برخاسته حاضر دربار گردیده ، مبارک باد ادا نمودند . بعد از ادا و عظ کل صاحبان جلسه متفق اللفظ اظهار خوشنودی خود را در نصب سردار عبدالله جان به منصب ولیعهدی بیان نمودند گویا امنای دولت عرضیکه معروض خدمت دربار نمودن ولیعهدی نموده بودند از زبان کل بزرگان حکومت عرض نموده بودند.

بعداً همه حاضرین جوقه جوقه و گروه گروه مشرف آستانه بوسی گردیده مبارکباد ادا نموده رخصت میگردیدند. بندگان اشرف از زبان گوهر فشان خود ارشاد فرمودند: بهتر آنست که خلعت ولیعهدی سردار عبدالله جان بروز **عید فطر** بعد از اداى صلوة عطا شود و بشجاعت و شرافت نشان عالیجاه حسین علیخان «تولر مش» صاحب بهادر سپهسالار قوای افغانستان حکم فرمودند که برای اداى مراسم جشن ولیعهدی و برای انجام جلسه مبارکه بالای **تپه مرنجان** که جای وسیع و بنای رفیع است اهتمام و انتظام کامل بعمل آرند که نماز عید هم در آنجا ادا خواهد شد.

چون شجاعت نشان تول مشر صاحب بهادر ، سواى عهده سپهسالاری به منصب لالاگری سردار عبدالله خان نیز سرفراز بود ، بنابر اهتمام این جلسه سرازیا ساخته مترنم به این مقوله گردید فوراً حکم داد که معماران ، نجاران و استادانیکه هستند، مزدوران را جمع نموده بچابک دستی و جلدی میدان سرتپه مرنجان را هموار ساخته سطح آنرا پاک و صاف نمایند و شامیانه کلان وسیع را ایستاده نموده و منبر چوبی را در آنجا نصب کند .

اخبار شمس النهار شماره ۶۱ شوال سال ۱۲۹۰ ق « ۱۸۷۳ م » جریان مراسم را چنین شرح میدهد: شرافت و شجاعت نشان عالیجاه حسین علیخان سپه سالار صاحب بهادر طبق دستور امیر فوری امر به تسطیح روی تپه مرنجان را داد و ذریعه عمله نجارها و گلکارها ، خیمه و خرگاه ها را ایستاده و منبر چوبی برای خطبه نماز و اعطای خلعت ولیعهدی نصب نمود . علی الصبح ساعت ۷ و نیم صبح روز اول عید فطر سال ۱۲۹۰ ق ، امیر شیرعلیخان از حرمسرای بالا حصار برآمده و از طریق دروازه شاه شهید بطرف تپه مرنجان حرکت کرد. از طرف دروازه لاهوری و باغ

د پانوی شمیره: له 2 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوای. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکنی د لیکنیزې ښې پازوالې د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

علیمردان، کل سرداران، حکام و خوانین جوقه جوقه نمودار شده بطرف تپه رفتند، حسین علیخان صاحب بهادر توملشرقوای افغانستان همراه با صاحب منصبان، سرغند مشر و غند مشران ملیس بلباس لیس و گلاباتون وبه آئین عسکری جیغه زده به حضور امیر مشرف شدند و از چهار طرف لک ها نفرجهته ادای نماز عید فطرو به تقریب شمول به جشن ولیعهدی از قریه های اطراف کابل تا ساعت ۱۰ ونیم صبح چندین لک نفر در تپه مذکور جمع شدند. پائین تپه مرنجان از حد قلعه بگرامی تا حد بینی حصار کل پلتن و رجمنت سواران توپخانه طبق مقررات عسکری لین بسته ایستاده بودند.

اول صلوة عید را ادا کردند و مردم بدرگاه بی نیاز بشکریه این موهبت عظیم دعا کردند، بعداً و عظمه که چند روز پیش از آن حسب فرمان شاهی عالیجاه قاضی عبدالقادر، مامور ترتیب آن شده بود توسط **حافظ محمد عظیم** صاحب به منبر بر آمده به آواز بلند وبفصاحت و بلاغت قرائت گردید. از طرف امیر شیرعلیخان رقم ولیعهدی بنام شهزاده عبدالله جان به تاریخ اول شوال که روز عید بود، صادر شد و به قید همین روز وثیقه شرعی قبولیت ولیعهدی از طرف مردم حاضر ساخته شده بود، قراریکه **میرزا یعقوبعلی خافی** در فصل ۳۱ جلد ۲ پادشاهان متأخر افغانستان مینویسد: مراسم جشن ولیعهدی خیلی باشکوه بوده و در چند شبانه روز فراز تپه مرنجان و در بازارهای شهر کابل و سایر شهرهای افغانستان دوام داشت در خطبه عید بعد از نام امیر شیرعلیخان بار اول اسم شهزاده عبدالله جان بحیث ولیعهد برده شد و توپ های شادیانه فیرگردید و مدت ۷ شبانه روز در تپه مرنجان و در کوچه و بازارهای کابل مراسم جشن ولیعهدی دوام داشت و آتش بازی در کوه های شیردروازه و آسه مایی افر وخته میشد.

میرزا یعقوب علی خافی تحت عنوان « ولیعهد نمودن سردار عبدالله جان بصلاح و صوابدیدوزراء و بزرگان ولایت، بامر بندگان سرکار و الاتبار » شرحی مینویسد که چند سطر مربوط به جزئیات مراسم جشن را اقتباس میکنیم: « مختصر کلام به همین اراده متفق شدند که سردار عبدالله جان را ولیعهد ساخته جشن خسروی بر پا دارند و در جمیع شهرهای افغانستان فرمان بفرستند که عیش و عشرت، ساز و سرور ولیعهدی کرده، ولیعهدی را بنام سردار عبدالله جان مبارکباد سازند.

چنانچه فرمان از حضور امیر به هر شهر و دیار و قصبه فرستاده شد، مدت یک هفته در کل افغانستان این امر جاری گردیده و مخارج تمامی جشن از خزانه عامره اجازه گردید و هرگاه اعزه « عزیزان » اشراف و مردم به خورسندی خود مخارج کنند مختاراند، بنابراین ۷ شبانه روز در کل افغانستان چنان جشن خسروی و اسباب خرمی برپا بود که گاهی در خطه پاک افغانستان این چنین شادی نشده، خصوصاً شهر کابل شب تا صبح آتشبازی و چراغان می شد که گویا شب تاریک همچو روز روشن میگردید خصوصاً کوه های شیردروازه و آسه مایی. اضافه بر آن کوچه های کابل گذر به گذر مردمان موطن آن، چنان شهر را آئینه بندان نموده بودند و از جانبی امر پادشاهی بود که در هر گذر طعام پخته، شاه و گدا، زن و مرد، خورد و بزرگ از آن طعام تناول کنند و بصدق دل دعا کنند.

بمناسبت جشن ولیعهدی شهزاده عبدالله جان از طرف برخی از شعراء معاصریک سلسله قصایدی سروده شده بود همه به طبع رسیده بود. مقارن جلسه ولیعهدی اولین کابینه افغانستان در عهد امیر شیرعلیخان در بالا حصار کابل تشکیل شده بود صدراعظم و وزراء هر کدام القابی به پشتو داشتند و شعراء علی العموم در قصاید ولیعهدی از کابینه و القاب ارگان آن تذکر داده اند منجمله قصیده میرزا عبدالنبی «**واصل**» است که در شماره دوم سال چهارم **مجله آریانا** بطبع رسیده است شاعر مذکور ترقیبات ملکی و نظامی و اسماء اعضای کابینه و مراسم ولیعهدی را در قصیده خود بسیار زیبا سروده است.

صدراعظم : سید نور محمد شاه فوشنجی ملقب به « لوی مختار »

وزیر داخله : عصمت الله خان غلزایی جبار خیل حشمت الملک « لوی مین دغرو ملک »

وزیر خارجه : صلاح الدین خان غلزایی « لوی مین دبانندی »

وزیر مالیه : حبیب الله خان مستوفی « لوی ملک »

وزیر حربیه : حسین علیخان سپهسالار « تول مشر »

خزانه دار کل : احمد علیخان تیموری « لوی تولرنی »

سرمنشی حضور : محمد حسن خان دبیر الملک « لوی کسل »

« پایان »

د پانو شمیره: له 3 تر 3

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوای. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په ځیر و لولی